

Kniha XII.

Cesta panovníka

Příznačná je v následujícím výkladu typicky sünc'ovská směr konfuciánského rámování a četných původně legistických myšlenek, které se však v období pozdních Válčicích států staly nejen hlavním proudem, nýbrž se vtělily v již běžnou politickou praxi. Spravovat rozsáhlé teritoriální státy se silnou ústřední mocí bylo možné jen pomocí byrokratických postupů a při působnosti psaného trestního práva. Sünc' tak sice v úvodní části vychvaluje účinek obřadů, rozvádí význam osobního příkladu, osobního nasazení a osobních kvalit vládce, a dokonce tvrdí, že není nic jako řízení státu, nýbrž jen sebezušlechťování vrchnosti. Avšak dále rozebírá „techniky vládnutí“, jako je správné rozdělení povinností, odpovídající výběr úředníků či jejich odměňování čistě na základě výsledků. V souvislosti s tím se zaměřuje na v této době očividně palčivou otázku, jejíž rozbory daly vzniknout celému žánru písemnictví, totiž jakým způsobem poznat vhodné osoby pro státní správu a jak je zaměstnávat. Autor doporučuje cíleně je vyhledávat a lákat vidinou hodností. Ve spise Sünc' je tomu ostatně věnována celá jedna kniha (Jak k sobě přivést učence). Kapitulu uzavírá oddíl o nepostradatelnosti nejbližších rádců a oblíbenců (sic!), kteří musí být dostatečně spolehliví. Vládce není s to vše zvládnout sám, a proto musí úkoly delegovat na prověřené spolupracovníky.

Jsou jen panovníci, kteří působí rozvrat, nejsou žádné státy samy o sobě v rozvratu. Jsou jen lidé, kteří zajišťují pořádek, a nikoli pravidla, která by sama o sobě zajišťovala pořádek. Ne že by Iovy lukostřelecké postupy vymizely, ale není v každé době někdo, kdo by měl podobnou mušku. Jüovy předpisy byly stále přítomny,

leč dynastie Sia²¹⁸ beztak nekralovala po všechna pokolení. Proto pravidla nejsou s to stát samostatně sama o sobě, utříděná soustava předpisů nemůže sama sebe uplatňovat: získáme-li toho správného člověka, přežijeme, ztratíme-li správného člověka, zahyneme. Pravidla, ta jsou počátkem pořádku. Ušlechtilý muž, ten je zdrojem pravidel. Proto když je tu ušlechtilý muž, i kdyby pravidla byla stručná, stačí na to, aby zavládl všeobecný pořádek. Když zde ušlechtilý muž není, i kdyby pravidla byla podrobná, dojde k pochybení v pořadí jejich uplatňování, panovník není schopen patřičné odezvy na proměny poměrů, což stačí na to, aby zavládl rozvrat. Ten, kdo nerozumí smyslu pravidel, a přitom určuje znění jednotlivých předpisů, i kdyby měl široký rozhled, tváří in tvář tomuto úkolu zajisté propadne zmatkům.

A proto osvícený vládce považuje za naléhavý úkol získat pro sebe správného člověka, kdežto omezený vládce považuje za naléhavý úkol získat odpovídající moc. Jestliže považujeme za nejnaléhavější úkol získat patřičného člověka, budeme čas trávit příjemnou zahálkou, a v zemi přitom bude panovat pořádek, naše zásluhy budou veliké a naše pověst náramná, v lepším případě se budeme moci stát pravými králi a v horším případě hegemony. Pokud nepovažujeme za nejnaléhavější úkol získat patřičného člověka, nýbrž odpovídající moc, budeme se lopotit, ale stát bude v rozvratu, naše zásluhy budou zmařeny, naše jméno bude poháněno a oltáře půdy a zrna se dozajista ocitnou v ohrožení. A tak ten, kdo panuje lidem, má práci s hledáním onoho člověka, a pak pohodlně odpočívá, když jej zaměstnal. V *Knize dokumentů* se praví:²¹⁹ „Jak byl král Wen svědomitý – osobně vybíral lidi.“ Tím se myslí právě to, o čem zde hovořím.

Sesazování dvou částí vrubovky dohromady, rozdělování smluvních dokladů na dvě části, to je způsob, kterým se dosahuje

²¹⁸ Dynastie Sia 夏, jejímž zakladatelem měl Velký Jü být, je západními sinology považována za legendární, kdežto v Číně se na ni pohlíží jako na historickou. Má předcházet dynastii Šang, tj. končit někdy v 16. století př. n. l.

²¹⁹ *Knihy dokumentů*, oddíl Dokumenty dynastie Čou, kapitola Kchang-kaio 康誥 (Oznámení Kchangovi), odstavec 11.

důvěry.²²⁰ Pokud má vrchnost zálibu v kutí piklů, podvodníci mezi podřízenými a nižší výkonní úředníci toho využijí a v návaznosti na to klamou. Tahání losů a házení hákem, to je způsob, jímž se zajišťuje nestrannost.²²¹ Když má vrchnost v oblibě soukromníci, podřízení a nižší výkonní úředníci toho využijí a následně některým osobám straní. Zavěšení vah se závažími a jejich využívání je způsob, jímž se dosahuje vyváženosti. Pokud má vrchnost v oblibě pletichaření, podřízení a nižší výkonní úředníci toho využijí a v návaznosti na to budou přistupovat k lidem špatně. Duté míry, jako je *tou*, *chu* či *tuej*, a stěrka,²²² to je způsob, kterým se zaručují jednotná měřítka. Nachází-li vrchnost zálibu v chamtivosti a zisku, podřízení a nižší výkonní úředníci toho využijí a následně hodně berou a skoupě dávají a bez jakékoli míry odírají lid. A tak jsou nástroje a postupy tokem pořádku, a nikoli jeho pramenem. To ušlechtilý muž je zdrojem pořádku. Úředníci se starají o dodržování předpisů, ušlechtilý muž pečuje o pramen. Je-li pramen čistý, je čistý i tok, je-li pramen kalný, je kalný i tok.

Proto když má vrchnost v oblibě obřadní a společenská pravidla náležitého chování, ctí způsobilé a zaměštnává schopné a nemá smýšlení chamtivce, poddaní budou rovněž nanejvýš ústupní, nanejvýš oddaní a budou spolehliví v povinnostech podřízených. V takovém případě ani v prostředí přízemního lidu není nutné spoléhat na sesazování částí vrubovky dohromady a rozpojování polovin smluvních dokladů, aby bylo dosaženo

²²⁰ O vrubovce viz pozn. č. 133. Smluvní doklady, čínsky *čchi-čchüan* 契券, byly doklady o uzavřené dohodě, často obchodního rázu. V této době byly zpravidla vyhotovovány na dřevěné destičce, která se následně rozpůlila, a každý z obou účastníků transakce obdržel jednu část.

²²¹ Losy měly podobu bambusových tyčinek se značkami. Házení hákem, čínsky *techou kou* 投鉤, musel být také způsob losování, nicméně žádné podrobnosti se nám o něm nezachovaly.

²²² Přehled měrových jednotek s přesnými údaji a případnými vztahy k českým historickým jednotkám se nachází v Dodatcích. Stěrkou (*kaj* 概) se zhruboval sypký obsah měrné nádoby.

důvěry, nemusí se spoléhat na tahání losů a házení háku, a přece je nastolena nestrannost, není nutné spoléhat se na váhy se závazími, aby zavládla vyváženost, nečeká se na užití dutých měr, jako je *tou*, *chu* či *tuej*, a sěrky, aby byla jednotná měřítka. Proto se nepoužívají odměny, a přece je lid povzbuzován, neužívají se ani tresty, a přece se lid podvoluje, pověřené osoby se nenamáhají, a přece jsou úkoly řešeny, úředních pokynů není mnoho, a přece jsou mravy pěkné. Nikdo z lidu se neodvází nebýt poslušen zákonů vrchnosti a neztotožnit se s jejími záměry a každý je povzbuzen k práci na úkolech od vrchnosti a je s nimi spokojen a pocítuje nad nimi radost. Proto při odvodu dávek a berní lidé zapomínají na to, že jde o určité výdaje, při řešení úkolů zapomínají na námahu, při vpádu nepřítele zapomínají na smrt. Hradby se nemusí opravovat, a přece jsou pevné, čepele zbrani se nemusí kalit, a přece jsou tvrdé.²²³ Nepřátelské státy se podřídí, aniž by je bylo nutné podmaňovat, lidu v mezimoří se nemusí dávat povely, a i tak je jednotný. Tady tomu se říká nejvyšší vyváženost. V *Knize písní* se praví:²²⁴

*Že ze süských krajů na týž dvůr poklonit se chodí
je jen tím, že ctnost syna nebes je tam vodí*

Tím se myslí právě toto.

„Mohu se prosím zeptat na to, jakým způsobem dělat panovníka ostatním lidem?“

„Podle obřadních pravidel rozdělovat a rozdávat, přistupovat ke všem stejně a nebýt stranický.“

„Mohu se prosím zeptat na to, jakým způsobem dělat něčího podřízeného?“

²²³ V čínském textu se v postavení slovesného přísudku nachází slovo zapsané znakem *ling* 陵: zpravidla se za ním spatřuje výpůjčkové psaní místo *ling* 凌, běžně ve významu ‚ledově chladný‘, které je zde použito ve smyslu ‚kalit‘ (*cchuej* 淬). Někteří komentátoři však uvažují i o čtení ‚brousit‘.

²²⁴ *Knihy písní*, oddíl Větších ód, dekáda Tang (Nesmírný), píseň Čchang-wu 常武 (Stále bojovný), sloka 6.